

urology at the thesis stage creates significant difficulties in training in internships. In European countries, the duration of teaching urology ranges from 5 to 7 years, in Ukraine – only 2 years, which is clearly insufficient. In general, most interns do not receive the necessary knowledge and skills.

The appearance of new methods of diagnosis and treatment requires appropriate changes in training programs, which often does not happen. Part of the practical skills required for development are obsolete and replaced by minimally invasive interventions, modern endoscopic and laparoscopic interventions are not sufficient. This leads to a discrepancy in the practical training of a specialist with modern standards for the provision of urological care. Due to the lack of time, no more than 50% of interns are able to substantiate the necessary technique of surgical intervention and less than 50% – to provide emergent urological care. During the training, 78% of interns do not perform the necessary volume of operations independently, 43% get insufficient theoretical knowledge, 32% face bias of their older colleagues, 58% of interns do not have experience in providing emergency medical care.

To train interns, multidisciplinary clinics should be used, with a trained teaching staff with innovative diagnostic and curative technologies. In the conditions of limited training time, it is proposed to concentrate on the treatment of major urological diseases and mastering surgical skills in the scope of small, outpatient and emergency urology. Actual is the use of simulation models – simulators of operational benefits based on computer systems. Participation in real operations and training skills on stimulants allows you to be more effective in mastering operational benefits. In UMSA training of interns is conducted at the Department of Urology, located on a multi-profile internship base, where the theoretical and practical training of specialists is organically combined. For successful preparation innovative methods of training and knowledge control are applied. Theoretical material is presented on with multimedia accompaniment, with the help of special audio and video equipment. In practical exercises, interns use the learned theoretical material in practical activities. Preference is given to active teaching methods. Phantoms and simulators are used. Work with patients remains an important part of education. The knowledge and skills of interns are monitored continuously, using testing programs. The quality of independent work remains important, one of the forms of which is participation in research. Using new and traditional methods makes the learning process more effective.

Key words: urology, internship doctors, educational process, postgraduate education.

*Рецензент – доц. Беляєва О. М.
Стаття надійшла 07.09.2018 року*

DOI 10.29254/2077-4214-2018-4-1-146-175-178

УДК 378.1:616.314

Скрипников П. М., Скрипнікова Т. П., Марченко А. В., Хміль Т. А.

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ КАФЕДРИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ ВДНЗУ «УМСА» Українська медична стоматологічна академія (м. Полтава)

pols@dentaero.com

Реформування медичної освіти в Україні розпочалось у 1991 році. Метою Програми розвитку системи післядипломної освіти лікарів стала необхідність забезпечення функціонування в Україні системи безперервної підготовки.

Для виконання цієї Програми у Полтавському державному медичному стоматологічному інституті спочатку була створена кафедра інтернатури з терапевтичної стоматології (наказ ректора №190 від 21.08.1991р.), а в подальшому реорганізована у кафедру інтернатури стоматологічного факультету (наказ ректора №138 від 3.05.93 р.). Проводилась підготовка лікарів-інтернів за фахом “Загальна стоматологія”, “Дитяча стоматологія”, “Терапевтична стоматологія”, “Хірургічна стоматологія”. З 28.08.93 р. (наказ ректора №167) кафедра перейменована на кафедру інтернатури зі стоматології.

У зв'язку з розширенням обсягу і видів роботи відповідно до введення наказу МОЗ України № 359 від 19.12.1997 р. „Про затвердження номенклатури лікарських спеціальностей” з 1997 р. (наказ ректора №617 від 24.12.97 р.) надалі кафедра має назву: кафедра післядипломної освіти лікарів-стоматологів [1].

Створення кафедри було обумовлено необхідністю поглиблення теоретичних знань, вдосконалення ступеню мануальних навичок, підготовки до самостійної професійної лікарської діяльності

лікарів-інтернів, проведення завершеного післядипломного циклу підготовки лікарів-стоматологів за фахом «Загальна стоматологія», «Терапевтична стоматологія», «Хірургічна стоматологія», «Дитяча стоматологія».

Першим завідувачем кафедри був доцент Анастолій Олександрович Коздоба – талановитий організатор навчального процесу, вчений, який вніс вагомий вклад у вивчення проблеми алергії в стоматології.

З вересня 1992 року по 2003 рік кафедру очолювала Заслужений лікар України, професор Таїса Петрівна Скрипнікова. За ці роки проведена організація, розробка й удосконалення всіх напрямків роботи кафедри: навчальної, методичної, наукової, лікувальної, виховної.

З серпня 2003 року кафедру керує доктор медичних наук, професор Петро Миколайович Скрипников – вчений, висококваліфікований лікар, який активно впроваджує у навчальний процес інноваційні досягнення стоматології.

Завданнями діяльності кафедри є проведення первинної спеціалізації (інтернатури) випускників вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації зі спеціальності «Стоматологія», навчання у магістратурі та клінічній ординатурі. На кафедрі проводяться передатестаційні цикли, цикли спеціалізації, стажування, тематичного вдосконален-

ня лікарів за фахом “Стоматологія”, “Терапевтична стоматологія”, “Хірургічна стоматологія”. Основною метою цих циклів є підготовка лікаря до роботи в лікувально-профілактичному закладі на посадах, які передбачені типовими номенклатурними таблицями та освітньо-кваліфікаційними характеристиками лікаря-спеціаліста.

Кафедра розташована на базі КУ «Полтавський обласний центр стоматології – стоматологічна клінічна поліклініка», приватних стоматологічних клінік і кабінетів м. Полтави, має філії у м. Чернігові та м. Кременчуці.

З 1998 р. кафедра має статус опорної в системі післядипломної освіти за фахом “Стоматологія”, “Терапевтична стоматологія”. Співробітники розробляють типові плани і програмами спеціалізації (інтернатури) випускників вузів зі спеціальності „Стоматологія”, передатестаційних циклів, циклів спеціалізації та стажування, тематичного удосконалення лікарів за фахом „Стоматологія”, „Терапевтична стоматологія”. Розроблені і затверджені МОЗ України навчальні плани і програми підготовки іноземних громадян–магістрів медицини зі спеціальності „Стоматологія”, „Терапевтична стоматологія”, „Дитяча стоматологія”, „Хірургічна стоматологія”, спеціалізації та удосконалення медичних сестер стоматологічних кабінетів. За цей період створено більше 46 типових навчальних планів та програм, які були впроваджені у навчальний процес однопрофільних кафедр вузів України.

Навчальний процес на кафедрі на теперішній час проводять 3 професори, 11 доцентів, 9 асистентів – кандидатів медичних наук, викладачі філій – лікарі-стоматологи вищої категорії. Співробітники кафедри – досвідчені викладачі, науковці, висококваліфіковані спеціалісти-клініцисти з різних розділів стоматології, що забезпечує повноцінне навчання та створює умови для комплексного лікування хворих. Серед професорсько-викладацького складу кафедри – три Заслужених лікарів України, два Відмінники освіти України.

У центрі постійної уваги колективу кафедри – підвищення якості навчального процесу, оптимізація методів контролю знань, сучасні підходи до викладання. Для цього кафедра використовує традиційні та нетрадиційні форми навчання.

Так, авторською формою підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу на кафедрі став «Брейн-ринг в стоматології», який проводиться як ділова гра.

Для впровадження нових активних форм навчання на кафедрі діяв Академічний навчальний центр, в якому створювались групи лікарів-інтернів для поглибленого вивчення актуальних розділів стоматології з читанням лекцій, демонстрацією навчальних відеофільмів, проведенням викладачем лікування у клініці, відпрацюванням навиків на фантомах, самостійним прийомом тематичних хворих. Такий досвід роботи кафедри сприяв започаткуванню проведення з 2000 року щорічного Всеукраїнського професійного конкурсу лікарів-стоматологів “Шлях у світ майстерності” серед лікарів-інтернів однопрофільних кафедр вищих навчальних закладів України [2]. Щорічно у конкурсі приймають

участь представники 6-8 вузів України. За результатами цього конкурсу відпрацьована оцінка стандартів якості засвоєння практичних навичок при проведенні реставрації зубів.

Традиційно на кафедрі проводиться регіональний етап Міжнародного конкурсу реставраційних клінічних випадків від медичних вузів CERAM X CASE CONTEST (GCCC). Однією із задач конкурсу являється ознайомлення лікарів-інтернів з найновішими розробками і навчання новим технологіям в області естетичної реставрації. Автор кращого клінічного випадку разом з наставником має можливість представити свою роботу на міжнародному рівні у Німеччині.

Упровадження нововведень здійснюється на основі співпраці кафедри з приватними стоматологічними клініками і кабінетами м. Полтави, фірмами-виробниками стоматологічних матеріалів. Це стоматологічні клініки «Професорська стоматологія», „Ортекс”, „Аполонія”, стоматологічний кабінет «Махаон», зуботехнічна лабораторія «МІКС-ЛАБ». Вони надають найновішу інформацію про сучасні технології діагностики стоматологічних захворювань, лікування та відновлення зубів, імплантології, проводять практичні демонстрації. Кафедра співпрацює з фірмами “Кром-Дентал”, “Люкс-Дент”, 3М ЕСРЕ, ТВІ, RDS, Dentsply Sirona [3].

У роботу кафедри активно впроваджуються елементи дистанційної освіти, що дозволяє більш повно реалізувати можливості безперервної післядипломної освіти і має економічну ефективність [4]. Проводяться лекції, практичні заняття, семінари під час передатестаційних циклів без виїзду на філії кафедри. З 2008 року працює сайт кафедри післядипломної освіти лікарів-стоматологів www.dentaero.com, використання якого дозволяє оперативно доносити інформацію про хід навчального процесу лікарям-інтернам і лікарям-курсантам, методичні матеріали. Лікарі-інтерни мають додаткові можливості при підготовці до ліцензійного іспиту «Крок3. Стоматологія»: пройти тестування, пропрацювати буклети і банки тестових завдань в он-лайн режимі [5].

На кафедрі є всі необхідні методичні матеріали до лекцій, семінарських і практичних занять лікарів-інтернів та лікарів-курсантів. Співробітники підготували 48 навчально-методичних посібників, 7 підручників, 2 монографії, 9 методичних рекомендацій. Під час занять демонструються створені 34 навчальні відеофільми. Аналіз результатів навчально-методичної роботи відображено у понад 300 публікаціях.

За роки існування кафедри пройшли навчання понад 3016 лікарів-інтернів, 10581 лікарів-стоматологів, 56 магістрів, 52 клінічних ординатори.

Висновок. Колектив кафедри післядипломної освіти лікарів-стоматологів має міцне підґрунтя освіти лікарів-інтернів і лікарів-курсантів та має достатній потенціал для подальшого підвищення якості підготовки молодих спеціалістів, удосконалення лікарів-стоматологів.

Література

1. Skrypnykova TP, Pavlenko LH, Maksymenko PT, Bohashova Lla, Khmil TA. Orhanizatsiia navchannia likariv-stomatolohiv v internaturi. Poltava: UMCA; 1998. 64 s. [in Ukrainian].
2. Skrypnykov PM, Skrypnykova TP, Marchenko AV, Khmil TA. Konkurs profesiinoi maisternosti yak pokaznyk psykhologichnoi zrilosti likaria-stomatoloha. V: Kovalchuk Lla, redaktor. Materialy Vseukr. navch.-nauk. konf. Dosiahnennia i perspektyvy vprovadzhennia kredytno-modulnoi systemy orhanizatsii navchalnoho protsesu u vyshchyykh medychnyykh (farmatsevtychnomu) navchalnykh zakladakh Ukrainy; 2014 Trav 15-16; Ternopil. Ternopil: TDMU. 2014 s. 545-8. [in Ukrainian].
3. Skrypnykova TP, Khmil TA. Uprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii na kafedri pisljadiplomnoi osvity likariv-stomatolohiv iz zaluchenniam suchasnykh likuvalnykh zakladiv. V: Zhdan VM, redaktor. Materialy navch.-nauk. konf. Suchasni tekhnolohii upravlinnia navchalnym protsesom u vyshchyykh medychnyykh navchalnykh zakladakh; 2014 Trav 6; Poltava. Poltava: VDNZU "UMCA"; 2014. s. 204-5. [in Ukrainian].
4. Skrypnykov PM, Skrypnykova TP, Marchenko AV, Khmil TA, Dubyna VO. Dystantsiini tekhnolohii u pisljadiplomnii osviti likariv-stomatolohiv. V: Zhdan VM, redaktor. Materialy nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu. Innovatsiini informatsiini tekhnolohii u vyshchii medychnii osviti; 2012 Kvit 5; Poltava. Poltava: VDNZU "UMCA"; 2012. s. 98-100. [in Ukrainian].
5. Skrypnykov PM, Skrypnykova TP, Stupak OP, Khmil TA. Optymizatsiia pidhotovky likariv-interniv do skladannia intehrovanoho litsenziinoho ispytu «Krok 3. Stomatolohiia». V: Zhdan VM, redaktor. Materialy nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu. Innovatsiini tekhnolohii v orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv medychnyykh osvitnikh zakladiv; 2017 Berez 23; Poltava. Poltava: VDNZU "UMCA". 2017. s. 149-50. [in Ukrainian].

ОСНОВНИ ЕТАПИ РОЗВИТКУ КАФЕДРИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ ВДНЗУ «УМСА»

Скрипніков П. М., Скрипнікова Т. П., Марченко А. В., Хміль Т. А.

Резюме. У статті викладені основні етапи розвитку і становлення кафедри післядипломної освіти лікарів-стоматологів ВДНЗУ «УМСА», аналіз роботи з 1991 року. Стаття несе інформацію про завідувачів кафедри, види діяльності та структуру навчального процесу. Охарактеризована робота кафедри як опорної у системі післядипломної освіти з фахів «Стоматологія», «Терапевтична стоматологія». Приводиться інформація про сучасні форми навчання, такі як «Брейн-ринг в стоматології», професійні конкурси, співпраця з приватними стоматологічними клініками і кабінетами, впровадження інноваційних технологій, використання елементів дистанційної освіти, які підвищують якість навчального процесу.

Ключові слова: історія, кафедра післядипломної освіти лікарів-стоматологів ВДНЗУ «УМСА».

ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ КАФЕДРЫ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВРАЧЕЙ-СТОМАТОЛОГОВ ВГУЗУ «УМСА»

Скрипніков П. Н., Скрипнікова Т. П., Марченко А. В., Хміль Т. А.

Резюме. В статье изложены основные этапы развития и становления кафедры последипломного образования врачей-стоматологов ВГУЗУ «УМСА», анализ работы с 1991 года. Статья несет информацию о заведующих кафедрой, виды деятельности и структуру учебного процесса. Охарактеризована работа кафедры как опорной в системе последипломного образования по специальностям «Стоматология», «Терапевтическая стоматология». Приводится информация о современных формах обучения, таких как «Брейн-ринг в стоматологии», профессиональные конкурсы, сотрудничество с частными стоматологическими клиниками и кабинетами, внедрение инновационных технологий, использование элементов дистанционного образования, которые повышают качество учебного процесса.

Ключевые слова: история, кафедра последипломного образования врачей-стоматологов ВДНЗУ «УМСА».

MAIN STAGES OF DEVELOPMENT OF THE DEPARTMENT OF POSTGRADUATE EDUCATION OF DOCTORS-STOMATOLOGISTS VGUZU "UMSA"

Skrypnykov P. M., Skrypnykova T. P., Marchenko A. V., Khmil T. A.

Abstract. The article describes the main stages of development and formation of the department of postgraduate education of doctors-dentists of the VSIA "UMSA", an analysis of the work from 1991. The creation of the department was conditioned by the need for deepening of theoretical knowledge, improvement of the level of manual skills, preparation for independent professional medical activities of interns, completion of the postgraduate cycle of training of dental doctors.

The article contains information about the heads of the department, types of activities and the structure of the educational process.

The work of the department is described as a reference in the system of postgraduate education in specialties "Dentistry", "Therapeutic dentistry". Over this period, more than 46 typical curricula and programs have been created that have been introduced into the educational process of one-profile departments of higher educational institutions of Ukraine.

In the center of constant attention of the department staff – improving the quality of the learning process, optimizing knowledge control methods, modern approaches to teaching. The article provides information on contemporary forms of learning, such as "Brain-ring in dentistry", professional contests, the introduction of innovative technologies, the use of elements of distance education, which enhance the quality of the educational process.

Since the year 2000, the All-Ukrainian Professional Competition for Doctors-Dentists "The Way to the World of Excellence" among the interns of the single-profile departments of higher educational institutions is being held for the introduction of new active forms of training that provide timely access to information for doctors, the Academic Training Center has been operating at the department. The regional stage of the International CERAM X CASE CONTEST (GCCC) International Restoration Clinical Competition Contest has been traditionally held.

The introduction of innovations, innovative methods of diagnosis and treatment is carried out on the basis of collaboration of the department with private dental clinics and offices in the city of Poltava, manufacturers of dental materials.

Today, the elements of distance education are actively being introduced into the work of the department. This allows you to read lectures, conduct practical classes, seminars during the pre-certification cycles without leaving the department of the department. Since 2008, the site of the department of postgraduate education of dentists is www.dentaero.com.

Key words: history, department of postgraduate education of doctors-dentists of VSNZU "UMSA".

Рецензент – доц. Беляєва О. М.

Стаття надійшла 04.09.2018 року

DOI 10.29254/2077-4214-2018-4-1-146-178-180

УДК 378.2:616.31:614.25

Скрипников П. М., Хміль Т. А., Дубина В. О., Коробейнікова Ю. Л., Бутович М. І.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ

Українська медична стоматологічна академія (м. Полтава)

pols@dentaero.com

На сучасному етапі розвитку системи освіти в Україні актуальності набуває питання розширення інформативності навчання та впровадження інноваційних технологій на рівні післядипломної підготовки лікарів [1].

Післядипломна освіта, яка проводиться безперервно, є важливим, відповідальним періодом поглибленої підготовки лікаря-стоматолога. Вона неможлива без опанування сучасними стоматологічними технологіями, які вимагають достатнього володіння мануальними навичками. Цьому сприяють впровадження нових стоматологічних матеріалів та інструментарію, організація стоматологічних виставок, семінарів, навчальних центрів, проведення конкурсів та ін. У таких умовах постійно зростаючого потоку інформації, появи на стоматологічному ринку численних новітніх технологій виникає необхідність пошуку нових підходів до викладання розділів стоматології у післядипломній освіті [2].

Навчальний процес на кафедрі післядипломної освіти лікарів-стоматологів завжди відповідав ходу розвитку сучасної стоматології. Викладачі кафедри бажують і здатні адаптуватись до сучасних умов за рахунок оволодіння сучасними технологіями шляхом додаткової підготовки у навчальних центрах („Комподент“, „Аполонія“, „КромДентал“ та ін.), відвідування міжнародних майстер-класів, закордонного стажування в університетах та на фірмах-виробниках (Німеччина, Англія, Австрія, Швейцарія, Польща та ін.).

Сучасні стоматологічні кабінети оснащені цифровими і комп'ютерними технологіями (наприклад, цифровий фотоапарат, радіовізіограф, цифрова ортопанорама, датчик точного визначення кольору зубів за шкалою Vita, інтраоральна відеокамера, сканер та ін.), які мають переваги у використанні: оптимізація робочого часу, можливість встановлення наочного діалогу з пацієнтом, швидкий пошук детальної інформації, полегшення діагностики, контроль на всіх етапах лікування, позбавлення від паперової роботи та як наслідок цього – підвищення якості лікування пацієнта та юридичний захист лікаря [3].

Розроблений і впроваджений на кафедрі 16-годинний тематичний цикл “Інформаційні технології в стоматології” передбачає вивчення застосування комп'ютерів у стоматологічній практиці, дозво-

ляє лікарям освоїти комп'ютерну і цифрову техніку для ефективного використання її у своїй щоденній роботі. Надається інформація про стоматологічні комп'ютерні комплекси, що існують на українському ринку: переваги і недоліки, призначення, характеристика, основні функції (Dental 4 Windows, Дент-Клиника, Денталика та ін.); роботу з радіовізіографом та цифровим панорамним апаратом: огляд, робота з рентгензнімками (Vix Win Pro, Sidexis XG). На практичних заняттях лікарі-інтерни та лікарі-курсанти проходять тренінги роботи з оперативною системою Dental for Windows, основи роботи у локальній комп'ютерній сітці, пошуку інформації в Інтернеті.

Інноваційним методом являється дистанційне навчання – сукупність технологій, які забезпечують доведення до слухачів основного об'єму матеріалу, інтерактивну взаємодію слухачів і лектора у процесі навчання, надання можливості самостійної роботи з засвоєння матеріалу, що вивчається [4].

Упровадження дистанційних технологій у післядипломну освіту лікарів-стоматологів дає можливість проведення безперервного розвитку, надання рівних прав у підвищенні професійної кваліфікації незалежно від місця проживання, динамічного процесу навчання і створення інформаційного потоку високої інтенсивності для значної кількості слухачів.

Кафедра післядипломної освіти лікарів-стоматологів ВДНЗУ «УМСА» має у своєму складі дві філії: у м. Чернігів і м. Кременчук. Враховуючи це, впровадження у навчальний процес дистанційних технологій відіграє важливу роль і складаються з наступних видів [5]:

- Проведення дистанційних лекцій в рамках тематичних курсів, передатестаційних циклів або з актуальних питань стоматології.
- Проведення семінарів з поглибленим вивченням раніше прочитаного лекційного матеріалу.
- Практичні заняття з методів клініки, діагностики, диференційної діагностики, лікування, а також індивідуальні телемедичні консультації.
- Відеоконференції з міжнародною участю.
- Майстер-класи з он-лайн трансляцією.

На кафедрі впроваджується програма дистанційного навчання на передатестаційних циклах. Розроблена методика самостійного навчання і контролю, враховуючи досвід викладення теоретичного матері-